

DE KERK ALS DIENST AAN DE WERELD

Philippe Vanderheyden

1) Eenheid Liturgie-Diaconie-Martyria

Er was bij de eerste christen een verbondenheid tussen martyria, liturgie en diakonie. De verkondiging van het geloof, gaat samen met de viering van het geloof en met leven vanuit het geloof. De mysteries van Jezus vieren en gedenken in de liturgie roept op, spoort aan tot een navolging van Jezus, doen zoals Hij heeft gedaan. Liturgie vieren heeft dus een ethische dimensie, roept op tot sociale inzet voor gerechtigheid in de wereld, roept op zoals Johannes Chrysostomus het eens zei: van de aarde een hemel maken. Wat de ziel is in het lichaam, dat zijn de christenen in de wereld lezen wij in de brief van Diognetus. De eerste christenen waren zich bewust dat zij de evangelische boodschap en gezindheid van Jezus in de wereld moeten voorleven, licht en zuurdeeg zijn in de wereld. In onze byzantijnse liturgie zowel van Johannes Chrysostomus of van Basilius hebben wij verschillende voorbeden waar wij bidden voor de armen, de reizigers, de ontheemden, de zieken en lijdenden, de gevangenen en ook voor hen die de armen en bedroefden bijstaan. Door de menswording van Jezus Christus is de arme ook een "vicarius Christi", een vertegenwoordiger van Christus. Niet in die zin dat wat hij doet moet worden beschouwd alsof Christus het had gedaan, maar in die zin dat alles wat men voor de armen doet, moet worden beschouwd alsof men het voor Christus doet. Jezus is solidair met alle lijdende mensen. "Dat hebt ge aan mij gedaan!" Er is een nauwe band tussen de eucharistie en de armen. Beide zijn, in verschillende zin, het lichaam van Christus; in beide is er een aanwezigheid van Christus. Johannes Chrysostomus schrijft: "Wilt u het Lichaam van Christus eren? Laat haar dan niet verachten in haar leden, namelijk de armen die niets hebben om zich te kleden. Vereer hem niet hier in de kerk met zijde, terwijl hij hem buiten verwaarloost, wanneer hij kou lijdt en naakt is ... Welk voordeel zal Christus hebben als de offertafel vol staat met gouden vaten, terwijl Hij dan verhongert in de persoon van de armen? Eerst de hongerigen tevreden stellen, en pas daarna het altaar versieren met wat overblijft" (In Matthaeum Homiliae, 50, 3-4). Spijtig maar wij zijn ons niet meer bewust dat wanneer de priester de instellingswoorden spreekt: dit is mijn lichaam, dit is mijn bloed" dat het dan de ganse gemeenschap, ja het mystiek lichaam van Christus dit zegt, d.w.z: Hij het hoofd en wij de ledematen, zeggen samen met en in de HL Geest: dit is mijn lichaam, dat we dus bereid zijn van brood te zijn voor de anderen, ons leven te geven, zoals Jezus het voor ons heeft gedaan. Daarom droegen de eerste christen elkaars lasten en zorgde ervoor dat elke mens tot zijn recht kwam.

2) Voorbeelden van armenzorg in de eerste eeuwen van de kerk

Geschiedenis

Een overzicht van de verschillende gebieden van vroegchristelijke caritas geeft een idee van de aantrekkingskracht die van de nieuwe christengemeenschap uitging.. Daartoe moet men zich realiseren dat het netwerk van sociale waarborgen dat wij nu kennen en als vanzelfsprekend beschouwen, in de oudheid niet bestond. Ziekte, ouderdom, werkloosheid, het overlijden van de kostwinner van het gezin, zelfs de kosten van een fatsoenlijke begrafenis confronteerden de

getroffenen vaak met onoplosbare problemen. De christenen daarentegen konden hun zorg voor de armen koppelen aan de idealen van de joodse ethiek en aan voorbeelden van de synagogegemeenschap". Van bijzonder belang was dat deze taak (zoals reeds in het Jodaisme: weduwen, wezen, vreemdelingen, - aalmoezen, vasten, gebed)) niet alleen sociaal maar ook religieus gemotiveerd was, d.w.z. zij plaatste zowel het individu als de gemeenschap onder verplichting tegenover God (dit verklaart de voortdurende motiveringen, vermaningen in Oud en Nieuw test). Het steunen van de armen komt niet alleen ten goede aan de behoeftigen, het dient ook het eigen heil, zoals de Romeinse christen **Hermas** rond 130-140 op originele en krachtige wijze illustreert in een .parabel Lees: **De Herder van Hermas**

Afgezien van de religieuze motivatie, die herhaaldelijk op deze of soortgelijke wijze werd bijgebracht, was een ander voordeel van de christelijke caritas dat zij niet uitsluitend berustte op spontaan persoonlijk initiatief (met gevaar van verzwakking der motivatie), maar dat zij geïnstitutionaliseerd en georganiseerd was in de **gemeenschap**, waardoor de betrouwbaarheid, doeltreffendheid en duurzaamheid van de zorg werden gewaarborgd en de aantrekkingskracht ervan naar buiten toe werd vergroot.

De Handelingen van de Apostelen onthullen in hfdst. 6,1-6 dat er in de vroege kerk van Jeruzalem al een geïnstitutionaliseerde dagelijkse zorg voor weduwen bestond , maar dat deze niet soepel functioneerde vanwege spanningen tussen verschillende groeperingen binnen de kerk. De oudste kerkorde, de zogenaamde **Didache** (100-120), bevat in haar orde ook bepalingen voor de armenzorg en verwijst terug naar de OT-instructies over het geven van de "eerstelingen" (vgl. Num. 18, 11-19 enz.), die "oorspronkelijk aan God en daarna aan de tempel of de priesters" werden gewijd. In de tweede oudste kerkorde, de zogenaamde **traditio apostolica** uit de tijd rond 200, zijn de instructies voor de armenzorg verder uitgewerkt: Voordat catechumenen tot het doopsel worden toegelaten, wordt volgens de trad. apo 20 speciaal nagegaan of zij zich tijdens hun ongeveer drie jaar durende catechumenaat hebben onderscheiden en bewezen door weduwen te ondersteunen, zieken te bezoeken en andere goede werken te verrichten - hun christelijke verzorgers (de .peetouders") worden verondersteld hiervoor in te staan. Lees: **Didache**

Hoe ernstig de verplichting tot ondersteuning van de armen (en ambtsdragers) werd genomen, blijkt ook uit de volgende bepaling: "Indien iemand gaven heeft ontvangen en deze moet brengen naar een weduwe, naar een zieke of naar iemand die kerkelijke plichten vervult, laat hem die dan op dezelfde dag brengen. Indien hij dit niet gedaan heeft, laat hij ze dan de volgende dag brengen en iets van zichzelf toevoegen aan het oorspronkelijke geschenk. Want het brood van de armen is bij hen blijven liggen "(trad. apo 24)

Justin de martelaar geeft rond 155 in zijn (1e) Apologie, na de beschrijving van de zondagsdienst, een aanwijzing hoe men zich de organisatie van de armenzorg moet voorstellen: "Van hen die de middelen en de wil daartoe hebben, geeft ieder wat hij wil van zijn bezit naar eigen goeddunken, en wat bijeenkomt wordt bij de verantwoordelijke gedeponereerd. Daarmee komt hij wezen en weduwen te hulp, alsook hen die door ziekte of om een andere reden in nood verkeren, gevangenen en vreemdelingen die (in de gemeenschap) verblijven - kortom, hij wordt een verzorger van allen die in nood verkeren" (1 apol. 67,6 e.v.)."(voor een groot deel uit giften in natura zullen) Wat Justin beschrijft wordt ruim vier decennia later bevestigd door **Tertullianus van Carthago** in zijn apologeticum: "Als er [onder ons] ook een soort schatkist [Latijn: area] bestaat, dan wordt die niet gevormd door een te betalen bedrag [zoals bij het aanvaarden van een gemeentelijk ambt of het worden toegelaten tot een

heidens priestercollege'], wat zou neerkomen op een 'verkoop van de godsdienst'. Het is veeleer zo dat ieder individu op een bepaalde dag van de maand of wanneer hij maar wil, een bescheiden bijdrage levert, zolang hij daartoe bereid en in staat is. Omdat niemand ertoe gedwongen wordt, maar iedereen vrijwillig zijn bijdrage levert. Dit zijn, om zo te zeggen, de kapitaalinvesteringen van de vervulling van de religieuze plicht [Latijn: deposita pietatis]." Deze gelden worden niet besteed aan banketten en drinkgelagen, "maar aan het onderhoud en de begrafenis van armen, van kinderen zonder ouders en bezittingen, voor oude mensen die niet meer kunnen werken en het huis niet meer uit kunnen, alsmede voor schipbreukelingen en mensen die in de mijnen, op eilanden [verbannen] of gevangen zitten; zij worden begunstigden op grond van hun belijdenis" (Apol. 39,5 e.v.).(caritas geïnstitutionaliseerd is in de vorm van een "schatkist)

Rond het midden van de 3e eeuw meldt **bisschop Cornelius van Rome** dat er "meer dan 1500 weduwen en behoeftigen in zijn gemeente zijn, die allen gevoed worden door de genade en filantropie van de Heer" (Frgm. in Euseb, historia ecclesiastica VI 43,11).

De meest dringende taak was natuurlijk altijd het gebrek aan voedsel te verhelpen. Dit was oorspronkelijk ook het doel van de avondmaaltijden van de parochie, tijdens welke de eucharistie werd gevierd. Het feit dat iedereen naar vermogen iets bijdroeg aan deze maaltijden zorgde - althans in het ideale geval - voor een evenwichtige verdeling van de voorzieningen tussen rijkere en armere christenen. Dit sociale liefdadigheidsaspect was een essentieel onderdeel van de eucharistische vroomheid - precies wat Paulus in 1 Kor 11 energiek benadrukt, om het gevaar van egoïstisch gedrag bij het Avondmaal tegen te gaan". Later werd de eigenlijke eucharistie gescheiden van het avondmaal en verplaatst naar de ochtend . De steun van hongerige parochianen bleef echter in de vorm van de agapes, " liefdesmaaltijden".

Een andere, meer individuele maatregel tegen de honger van de armen wordt aanbevolen door de herder **van Hermas**: wie vast en alleen van brood en water leeft, moet het bedrag dat hij spaart opzij leggen om aan een weduwe, een wees of iemand in nood te geven (similitudo V 3,7)

De eerste christenen waren zich ervan bewust dat honger en armoede het gevolg konden **zijn van werkloosheid**). **Aan het begin van de 2e eeuw blijkt uit de Didache** dat de zorg om werk te verschaffen aan weerbare christenen zo belangrijk was dat het werd opgenomen in een kerkelijke ordinantie: Indien een christen-ambachtsman zich in de kerk wil vestigen, moet hij zich door zijn ambacht onderhouden; kent hij geen ambacht, dan moet de kerk ervoor zorgen, dat hij er niet ledig mee leeft. Als hij daarmee niet instemt, pas dan op voor hem, want hij is "aan het onderhandelen met Christus" (vgl. **Did. 12:3-5**).

Hieraan moet worden toegevoegd dat in de vroege christelijke kerkorden de zorg voor **de zieken tot een speciale taak van de diakens werd verklaard**

Didaskalie 16 De zorg van de diakens voor de zieken bleef dus niet beperkt tot pastoraal bezoek en pastorale begeleiding, maar omvatte ook verpleging, die niet altijd gemakkelijk was en mogelijk een infectierisico inhield

De christelijke gastvrijheid was ook buiten de grenzen van de kerk bekend

Zorg voor de gevangenen: **Aristides** in hfdst. 15 van zijn Apologie: "Wanneer christenen horen dat een van hen gevangen zit of onderdrukt wordt vanwege de naam van hun Christus, voorzien allen in zijn noden en bevrijden hem waar mogelijk"

Omkoping was ook een beproefd middel voor christenen in dergelijke extreme situaties: de passio Perpetuae et Felicitatis (ca. 203) meldt dat twee diakens erin slaagden de gevangenen voor enkele uren uit de donkere, hete en benauwde kerker te halen naar een meer verdraaglijke plaats waar zij konden herstellen **De plicht om voor de gevangenen en veroordeelden te zorgen werd ook in de**

vroegchristelijke kerkverordeningen aan de gemeenten opgelegd: Opnieuw is de zogenaamde **Didascalia** uit de eerste helft van de 3e eeuw de meest gedetailleerde bron; zij bepaalt in **hfdst. 19**: "Een christen ... die ter wille van de goddelijke naam en ter wille van zijn geloof en zijn liefde veroordeeld is tot spelen of dieren of mijnen, uw ogen zullen hem niet over het hoofd zien, maar van uw arbeid en van het zweet uws aanschijns zult gij hem zenden voor levensonderhoud en voor de soldij van de soldaten [d.w.z. omkoperij] die hem bewaken, opdat hem verlichting en verzorging geschonken moge worden, opdat uw gezegende broeder niet geheel en al verdrukt moge worden":

Een vergelijkbare verbintenis van de Romeinse gemeenschap is overgeleverd voor de tijd rond 265: **Bisschop Dionysius van Rome stuurde** geld tot in Cappadocië (in het huidige Turkije) om christenen vrij te kopen die bij een inval van de Goten gevangen waren genomen

De kerken reageerden ook op andere catastrofes: In een paasbrief beschrijft **bisschop Dionysius van Alexandrië de epidemie** die rond 260 in de stad woedde. In schril contrast met de heidenen, die uit vrees voor besmetting zelfs hun verwanten niet verzorgden en de doden onbegraven lieten, stonden de christenen de zieken en stervenden bij, wasten, kleedden en begroeven hun doden; velen werden dan prompt door dezelfde ziekte weggevoerd - niet zonder reden vergelijkt Dionysius hun heldenmoed met die van de christelijke martelaren (vgl. het epistel in Euseb, hist. eccl. VII 22,2-10).

Dat de christelijke gemeenschappen ook **voorzagen in de begrafenis van hun overledenen** is reeds duidelijk geworden uit de genoemde voorbeelden. Dit was een regelmatige verplichting, waarvan de vervulling zoveel mogelijk gewaarborgd moest worden, zoals blijkt uit een bepaling van de **traditio apostolica (hfdst. 40)**: "Laat niemand hoge prijzen vragen als hij een dode op de begraafplaatsen van de gemeenschap wil begraven, want dit treft alle armen. Betaal in plaats daarvan de doodgraver zijn loon en de prijs van de stenen [om de graven van de armen te bedekken]. Laat de beheerders van de begraafplaats... gevoed worden door de bisschop, zodat niemand van hen die naar deze plaats komen, belast wordt". Dienovereenkomstig waren er **christelijke gemeenschapsbegraafplaatsen** - voor de tijd rond 200 wordt dit bevestigd door Hippolytus van Rome, *refutatio omnium haeresium* IX 12,14 - waar zelfs de armen hun doden konden begraven met steun van de gemeenschapsschatkist.

Dat **de christelijke caritas** ook buiten de **grenzen van de kerk de aandacht trok**, wordt ook bevestigd door heidense bronnen:

keizer Julianus (+ 363), een neef van Constantijn, die zich al van het christendom had afgekeerd voordat hij aan de macht kwam en die de "Helleense" godsdienst wilde herstellen, wat bevestigt dat de bereidheid van de christenen om te helpen een blijvende indruk heeft gemaakt: In een brief aan Arsacius, de opperpriester van Galatië, spreekt de keizer zijn ongenoegen uit over de onvoldoende vooruitgang van de (heidense) godsdienst en vraagt: "Merkt men niet hoe de goddeloosheid [d.w.z. het christendom] is gegroeid juist door de toewijding aan vreemden en de zorg voor de begrafenissen van lijken en de geveinsde morele waardigheid? Dit alles, denk ik, moet echt worden nagestreefd door ons! " (Julianus, *elristula ad Arsacium* in Sozomenos, *historia ecclesiastica* V 16,6). Om deze stelregel in praktijk te brengen, beveelt Julianus "talrijke herbergen" te bouwen "in elke stad, opdat vreemdelingen onze filantropie [Grieks: filantropie] kunnen genieten, vreemdelingen niet alleen van de onze, maar ook van anderen, als zij behoeftig zijn" - als middel daartoe kondigt de keizer aan dat hij jaarlijks zo'n 200 ton tarwe en 330 hectoliter wijn ter beschikking zal stellen (*ibid.* 16,9 e.v.), om vervolgens terug te komen op zijn motivatie: "Het is schandelijk dat geen van de 'Joden' hoeft te bedelen, maar de goddeloze Galileeërs [sc. de christenen] voeden niet alleen hun eigen armen, maar ook onze armen, die het dus lijken te moeten doen zonder de steun die van ons komt!" (*ibid.* ~6,11).

Een economische administratie (gemeentekas en voorraadkamers) werd steeds meer bij de bisschop thuis ondergebracht. **De fondsen kwamen bijeen**

a) door regelmatige bijdragen (Tertullianus, Apol. 39,5; Cyprianus, De opere 15; cf. Const. Apost. II,36,8; 25 soms als tienden, zie Cyprianus, De unitate 26);

b) door sporadische giften zowel als collectes (Tertullianus, De ieiunio 13; Didaskalia IV,8,4; Ps.-Clem., Homilies III, 71,5);

(c) door grote schenkingen (~Marcion in Tertullianus, De praescriptione 30,2; Cyprianus in Hiëronymus, De viris illustribus 67; Irenaeus, Adversus haereses IV,18,2; Acta Petri 18.22.30; Porphyrius, Fragm. 58). Het geld werd niet onmiddellijk verdeeld, maar verzameld in de kerkkas (Cyprianus, Ep.52,1; vgl. Ambrosius).

De giften in natura werden deels onmiddellijk verdeeld, deels opgeslagen in het kerkgebouw of het bisschopshuis in speciale voorraadkamers (Gesta apud Zenophilum: i CSEL 26, 186,20ff). Ze bestonden uit graan, groenten, fruit, olie, wijn, brood, honing, kleding en andere artikelen voor dagelijks gebruik (zie **Const. Apost. VII,29,2**), Herbergen werden gebouwd, onderbrenging van zieken

De situatie in de keizerlijke kerk.

De Kerk van de 4e eeuw, geïntegreerd in de maatschappij en verbonden met de staat, moest haar wereldverantwoordelijkheid op zich nemen in geheel nieuwe dimensies, ook op sociaal gebied. Los van de regionale en historische veranderingen die later plaatsvonden, kan worden gesteld dat de 4e eeuw de basis legde voor alle verdere welzijnswork voor de armen tot in de moderne tijd door de volgende factoren:

1. De armenzorg werd voortaan niet alleen ingegeven door interne kerkelijke bekommernissen, maar ook door sociaal-politieke overwegingen en werd derhalve door de staat bevorderd.
2. De organisatievormen van de 3e eeuw werden uitgebreid en aangevuld.
3. In verband met de ascetische vroomheid nam het belang van aalmoezen en grote giften nog toe.
4. Met het monnikendom ontstond een nieuwe liefdadige kracht.

De kerk kreeg een deel van de graanuitdeling van de staat toegewezen (Eusebius, Vit. Const. IV,28; Socrates, hist. eccl. H,27) en in elke stad een deel van de belastingopbrengst (Sozomenus, hist.eccl. 1,8,10). De bezittingen van christenen die in de vervolgingen waren omgekomen, werden aan de Kerk gegeven, andere bezittingen werden aan de Kerk gegeven als basis voor de verzorging van de armen (Eusebius, Vit. Const. II,36; IV,28). 1,2,1). In tegenstelling tot vroeger gold de zorg voor de armen nu voor iedereen, ook voor de heidenen

Veel bisschoppen uit de 4e eeuw hebben hun sociale beweging doorgegeven, vooral grote figuren als Basilius, Ambrosius, Augustinus en Johannes Chrysostomus. Vooral Basilius viel op als theoreticus en organisator. Een groot werk was de bouw door Basilius van een nederzetting voor de armen, **later Basilius** genoemd, aan de poorten van Caesarea (Gregorius van Nazianzus, Or. 43,63; vgl. Basilius, Ep. 94,142-144), die diende voor de opvang van zieken, melaatsen, armen en vreemdelingen en voor het verschaffen van werk aan hen en die door de Kerk met staatshulp werd beheerd. Al snel werden overal **herbergen en ziekenhuizen** voor verschillende doeleinden gebouwd (vgl. b.v. Codex Justinianus 1,2,22), in het Westen door rijke particulieren uit de kring van Hiëronymus

In de volgende eeuwen werd deze institutionele zorg de meest prominente organisatievorm van het christelijk maatschappelijk werk, vooral omdat zij op vele plaatsen door het monnikendom werd ondersteund. ook het ontlennen van geld met intrest duidelijk af

3) Waarom deden de christen dat?

We moeten ons vragen: waarom deden zij dit, wat was hun motivatie. Men mag zeggen: zij namen de menswording van Gods Zoon au sérieux."Omwillen van ons en van ons heil". Voor hun eigen menswording als gelovigen was Jezus, de echte ware Mens, hun voorbeeld, hun archetype. Zijn omgaan met de mensen, zijn heils en genezingswerk, zijn verkondiging van de blijde boodschap in woord en daad, ja zijn visie op de wereld en haar toekomst, was hun levensvisie geworden. Zij geloofden in God, die een scheppings- en heilsplan heeft met de mensheid en de ganse kosmos. "God is Liefde", de christenen zijn de enigen die dit duidelijk zeggen. God die liefde is, droomt ervan de ganse mensheid in zich bijeen te brengen, te laten deelachtig worden aan de liefdesgemeenschap die er van eeuwigheid is tussen de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Ondanks het feit dat de mens verkeerd gebruik maakte van zijn vrije wil, bleef en blijft God trouw aan zijn scheppingsplan en heilsplan door zijn Zoon naar ons toe te zenden. Jezus, de gezondene van de Vader leeft ons voor en maakt duidelijk door zijn Woord en daden wat de gezindheid van alle mensen in Vaders ogen zou moeten zijn. Jezus spreekt graag over het Gods koninkrijk, Gods koningschap, dat nu al met Hem begint, te midden van de aardse geschiedenis. Hij gaf zijn leven voor het komen van Gods heerschappij. Te midden van de gewelddadige machtsstructuren in de wereld, te midden van de onrechtvaardige situatie van vele mensen, groeit vandaag al Gods heerschappij in de wereld. Haar plaats is het Godsvolk, de kerk, wij, de nieuwe samenleving van God, Gods rijk, waar God God kan zijn. Wij mogen in dit nieuwe begin al leven, het is ons geschonken. Als wij smeken in het 'onze vader', om de komst van het koninkrijk, dan bidden wij om een stille revolutie die de wereld verandert. En niet ergens ooit in de toekomst, maar nu. Het is zo belangrijk dat wij het koninkrijk waarover Jezus spreekt en waar wij als zijn leerlingen om moeten bidden, niet pas in het hiernamaals verwachten of ook niet alleen in de kern van onze ziel gaan zoeken. Dan zouden wij Jezus' boodschap over het koninkrijk van God vervormd hebben. Het koninkrijk van God wil hier en nu beginnen. Dat heeft Jezus verkondigd. En dit koninkrijk van God neemt de gestalte van een samenleving aan: de kerk, Gods familie die bezorgd is om het recht van iedere mens. Onze eerste opdracht is niet de samenleving te verbeteren, maar de kerk als de nieuwe samenleving van God te beleven en uit te stralen door onze barmhartige en liefdevolle inzet voor de naaste.. Zo dienen wij het best de profane samenleving. Dit was de levensvisie van de eerste christenen die ook de onze moet zijn.

Jezus zei: Zoek eerst het rijks Gods en zijn gerechtigheid. Reeds in het oude testament was men ervan overtuigd dat echte Godsdienst- Dienst voor de Heer- liturgie en gebed – maar waarachtig kan zijn en God aangenaam indien men barmhartig, meevoelend en hulpbereid is voor de armen, de kleine, de kinderen, de weduwen, de zieken, de vreemdelingen. Vele profeten waarschuwen voor het gevaar de schijnheiligheid, de breuk tussen liefde tot God en liefde tot de naaste. Osee 6,6: Zo spreekt de Heer: "ik heb welbehagen aan liefde, niet aan offers. En "kennis van God, liever dan offeranden." Amos,52,1 "Ik haat en verfoei uw feesten, en walg van uw hoogtijden. Brengt gij mij offers en gaven: Ik wil ze niet meer. Laat liever het recht als watergolven, de gerechtigheid als een immer vlietende beek." Spreuken:21,3 Rechtvaardigheid beoefenen is de Heer meer waard dan offers. 21,13: Wie zich doof houdt voor de smeekbede van een arme, zal ook zelf roepen, en geen antwoord krijgen". Jezus, die de nieuwe samenleving waar God God mag zijn sticht, spreekt in zijn verkondiging dikwijls over onze liefde tot God die waarachtig is indien wij onze naaste, ja zelf onze vijand lief hebben.

4) Welke teksten uit de evangelies bespreken de kerkvaders graag?

De kerkvaders hebben veel aandacht gegeven in hun preken en geschriften aan de eenheid van de twee geboden: God lief te hebben en de naaste, maar vooral waarom de armen helpen, bijstaan, troosten. Welke zijn de evangelie teksten die zij aanhalen om hun gelovigen en ook ons aan te sporen om de diakonia, te beoefenen.

Het was en is de vaste overtuiging van de christen dat **God Liefde** is : Johannes in zijn eerste brief zegt ons: "geliefden ,laten wij elkander liefhebben want de liefde is uit God; en eenieder die liefheeft is uit God geboren en kent God. Als God ons zozeer heeft liefgehad , door zijn eniggeboren Zoon in de wereld te zenden, moeten ook wij elkander liefhebben.(1Joh 4,7/11). Gods liefde en barmhartigheid voor ons mensen, komt in het leven van Jezus tot zijn volle uitdrukking. Zoals de Vader in de hemel de zoon laat opgaan over slechten en goeden en het laat regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen (Mth5,45) zo heeft Jezus allen lief en helpt hij allen zonder te vragen naar hun geloof, of wederdienst. Geef, help zoals God het voor ons doet. Onze liefde is antwoordt op Gods liefde voor ons. Lees:

Gregorius van Nazianze

In het nieuwe testament wordt tot achtmaal toe het gebod van de **naastenliefde** ,gelijkwaardig aan de liefde tot God en vervulling van de hele Wet en profeten, verkondigd.(Mk12,31;Mt22,39; Lk10,27; Mt5,43; 19,19): Meester wat is het voornaamste gebod in de Wet? Jezus antwoordde de wetgeleerde: Gij zult de heer uw God beminnen met geheel uw hart, geheel uw ziel en geheel uw verstand. Dit is het voornaamste en eerste gebod. Het tweede, daarmee gelijkwaardig: Gij zult uw naaste beminnen als uzelf; Aan deze twee geboden hangt heel de wet en de profeten. (Mt22,36-40) . Aan de Galaten(Gal5,14-Rom13,9) schrijft Paulus:" Dient elkander door de liefde. Want de hele Wet is vervat in dit ene woord: bemin uw naaste als uzelf".(zie ook Jakobus: 2,8.) Lees: **Augustinus Het dubbel gebod van de liefde**

Aan sluitend op het voornaamste gebod geeft de evangelist Lukas Jezus "antwoord" op de vraag van de wetgeleerde : "en wie is dan mijn naaste" de parabel van de **barmhartige samaritaan**. (Lk10,30-37). Jezus draait de vraag om en zegt duidelijk wij moeten de naaste zijn die zich laat beroeren en inzetten door de nood van de mensen die we ontmoeten. Dus niemand is van onze liefde uitgesloten. Het is opmerkelijk dat vele mensen die in het evangelie aangehaald worden als voorbeeld van helpen, geen gelovigen zijn of ook niet volgelingen van Jezus: de samaritaan is geen christen of jood; de arme weduwe die offergeld voor de armen geeft , kent Jezus niet, de honderdman die op eigen kosten de synagoge van Kafarnaüm heeft gebouwd. Misschien wil men ons zeggen, dat het hart van elke mens, geschapen door God, gelovig of niet, er een goddelijke vonk van liefde. Lees: **Basilius : Uit de grote regel**

Ook de gouden regel : "alles wat gij wilt dat de mensen voor u doen, doet dat ook voor hen. Dat is de Wet en Profeten(Mth 7,12) of bij Lk 6,31:" zoals gij wilt dat de mensen u behandelen, moet gij het hun doen". **Sulpicius Severus** : Lees de gouden regel

Maar de beste aansporing tot werken van barmhartigheid en liefdadigheid is de rede van het laatste oordeel bij de evangelist **Matheüs: Mt 25,31-46** . "Al wat gij gedaan hebt voor een dezer geringsten van mijn broeders hebt gij voor Mij gedaan". Vandaar de zeven lichamelijke werken van barmhartigheid : **De hongerigen spijzen De dorstigen laven De naakten kleden De vreemdelingen herbergen De zieken verzorgen De gevangenen bezoeken De doden begraven** Naast de lichamelijke werken van barmhartigheid werden in de middeleeuwen zeven geestelijke werken van barmhartigheid uitgewerkt: het zijn werken gericht op het lenigen van geestelijke nood. De zeven geestelijke werken van barmhartigheid zijn: De onwetenden onderrichten. In moeilijkheden goede

raad geven De bedroefden troosten De zondaars vermanen Het onrecht geduldig lijden Beledigingen vergeven Voor de levenden en overledenen bidden.

Paus Franciscus heeft naar aanleiding van de encycliek *Laudato Si'* een "achtste werk van barmhartigheid" genoemd: "Laat ons barmhartig zijn voor ons gemeenschappelijk huis". **Lees**

Johannes Chrysostomus

De gelijkenis van de rijke man en Lazarus, de parabel verteld door Jezus in het Evangelie volgens Lucas 16:19-31 heeft vooral de rijken gewaarschuwd niet onverschillig te zijn tegenover de armen.

5) Visie van de kerkvaders op de armoede

Aangezien er in de eerste eeuwen van het christendom het Gods volk bestond uit armen en rijke mensen hebben de kerkvaders in hun preken en geschriften veel aandacht gegeven aan de vragen: hoe men met rijkdom moet omgaan? Hoe men de armen kan helpen en bijstaan? Welke de verantwoordelijkheid is van de bisschop voor de armenzorg. Klemens van Alexandrie schrijft over: "Welke rijke kan gered worden"; Cyprien van Carthago: / "Het goede van de aalmoes"; Basilius heeft homilieën met als thema: "tegen de rijkdom"; "tegen de rijken"; "over de woekeraar". Gregorius van Nysse: "Over de liefde tot de armen". Gregorius van Nazianze: "Van de liefde voor de armen" en een preek: "tegen de woekeraars". Ambrosius van Milan schrijft "Naboth de arme"; natuurlijk mogen we Johannes Chrysostomus niet vergeten die schrijft over "de arme Lazarus" en heeft verschillende preken waar hij opkomt voor de armen en onrust zaait in het geweten van de rijken. Tot slot ook vooral te vermelden de hl Augustinus die in verschillende homilieën de nadruk legt dat arme en de rijke mens ledematen zijn van het ene mystieke Lichaam van Christus.

Hun visie

a) Gods schepping als grond van gelijkheid

De aarde is Gods schepping en Hij heeft haar aan alle mensen zonder enige uitzondering geschonken. Bijgevolg zijn alle aardse goederen gemeenschappelijk bezit. De aarde behoort gelijkelijk aan allen., Zo stelt Augustinus vast: 'Wijzelf hebben niets in de wereld meegebracht (1 Tim. 6,7) op het moment van onze geboorte. Wij zijn in de wereld gekomen en hebben daar een welgevulde tafel gevonden. Maar de aarde met al wat ze bevat is van de Heer (Ps. 24,1) ... God schonk de wereld zowel aan de armen als aan de rijken'. (S 39,1,2-2,4 PL38,243)

Uit het feit dat Gods schepping voor allen bestemd is, volgt noodzakelijk dat alle geschapen goederen in feite aan God toebehoren, en niet aan ons. Al wat wij bezitten hebben we van God in leen gekregen. Wij zijn slechts beheerders en uitdelers; het is ons niet toegestaan iets als ons absoluut eigendom te beschouwen. Daarom 'heeft geen mens ooit volledige macht over wat hij bezit'. (En.in ps49,18, PL36,576) De bisschop van Hippo legt God de volgende woorden in de mond: 'Waarom zou ik u dingen vragen die ik zelf heb geschapen? Wat gij bezit, heb ik u gegeven. Hoort het dan niet eerder Mij toe die het geschapen heb, dan u? .. Indien gij Mijn dienaar zijt, dan is al uw bezit van Mij'. (En in ps49) Tegenover God staan wij allen als bedelaars. Als wij wensen dat God ons als Zijn bedelaars erkent, dan moeten wij mensen die bij ons komen bedelen en onze gelijken zijn, in hun waardigheid erkennen, want 'het is zonder meer schaamteloos dat gij, die uw gelijke niet wilt erkennen, iets vraagt aan uw God'. (S61,6,7-7, PL38,411-412)

b) Onze geboorte als grond van gelijkwaardigheid

Omdat wij allen geboren zijn uit dezelfde ouders, nl. Adam en Eva, is elke arme mijn broeder of zuster. Al is de rijke door familieleden omgeven, bezit hij veel zilver en goud, bewoont hij een huis van marmer, zijn de plafonds van zijn woning rijkelijk versierd, toch leven rijken en armen onder hetzelfde

hemelgewelf. Het onderscheid tussen rijk en arm is slechts een kwestie van uiterlijke goederen, geld, grond, huizen, die per slot van rekening niet eens in absolute zin van ons zijn. Daarom moeten wij een onderscheid maken tussen hetgeen wij van nature zijn, nl. mensen, en hetgeen wij bezitten, nl. uiterlijke dingen: 'Kijk naar uzelf: wie jij zijt in vergelijking met een arme. Kijk naar uzelf en niet naar uw bezit'. (En in ps 72,13 Pl36,920)

Aangezien iedereen naakt geboren wordt, hebben wij bij onze geboorte niets meegebracht in de wereld. De gelijkheid van alle mensen komt nergens sterker tot uiting dan bij het gadeslaan van een geboorte: 'Als kinderen geboren worden, laat verwanten, slaven, bedienden uit de kamer gaan, laat alle dienstverleners heengaan, en zie of ze bij hun terugkeer de wenende baby als een rijk kind herkennen? Laat een rijke en een arme vrouw tegelijkertijd een kind ter wereld brengen, laat niemand bij de geboorte aanwezig zijn ... en zie of ge het rijke kind van het arme kunt onderscheiden? Rijke, jij hebt niets in de wereld meegebracht en kunt er ook niets uit meenemen. Wat ik zei over pasgeborenen, zeg ik ook van doden: wanneer bij een of andere gelegenheid een graf geopend wordt, kan men dan de beenderen van een rijke van die van een arme onderscheiden?' (Sermo 61,8,9 PL38,412) Het besluit ligt voor de hand: niemand is geboren als rijke of als arme en niemand sterft als rijke of arme; van nature zijn alle mensen gelijk.

c) Hulp aan armen is een zaak van rechtvaardigheid

Zolang men mensen aantreft die ontbering lijden welke door iemand die overvloed heeft gemakkelijk opgeheven kan worden, zijn eigenaars van overbodige goederen letterlijk als wederrechtelijke bezitters te beschouwen. Dat was de vaste overtuiging van de kerkvaders. 'De overbodige goederen van de rijken zijn voor de armen levensnoodzakelijke goederen, zoals voedsel en onderdak. In feite bezitten de rijken zaken die aan anderen toebehoren (res alienae)' (En in ps 147,12 Pl37,1922)

Het weigeren van hulp is een inbreuk op de rechtvaardigheid, deugd die bij uitstek de eerbiediging van rechten en plichten ten doel heeft. 'Wat iemand op een onrechtvaardige wijze gebruikt, hoort hem of haar rechtens niet toe'. (S50,2,4 Pl38,327) Dit is geen ontkenning van het recht op persoonlijke eigendom, maar de eigenaar moet zich gebonden weten door de normen van rechtvaardigheid. In zijn gedrag tegenover de armen dient hij zich te laten leiden door het principe dat zijn overbodige goederen krachtens de wet van God aan de arme Lazarus voor zijn deur horen. Augustinus zegt: 'Ik ben niet op zoek naar uw weelde, maar naar uw rechtvaardigheid ... Wordt schuldeisers van uzelf'. (En in ps 146,17 PL37,1910)

Wijzelf moeten vruchtdragende bomen zijn 'door de mens die onrecht lijdt te ontrukken aan de hand van de machtige, door hem een dak van bescherming te geven door de kracht en gestrengheid van een rechtvaardig oordeel'. Iemand helpen betekent niets anders dan het inlossen van een schuld: 'Als jij iets zoudt geven wat van uzelf was, dan zou dat louter vrijgevigheid zijn; maar omdat jij geeft wat van God is, betaalt ge een schuld terug. Want wat hebt jij dat ge niet ontvangen hebt? (1 Kor. 4,7)'. (En in ps 95,15 Pl37,1236)

Nochtans heeft rechtvaardigheid niet het laatste woord, want voor Augustinus is rechtvaardigheid slechts een elementaire vorm van liefde die de allerhoogste en alomvattende deugd is. En liefde begint daar waar men materiële goederen aan anderen wegschenkt. (In epistolam 5,12 Pl35,2018)

d) Hebzucht als voornaamste oorzaak van armoede

Hebzucht of gierigheid bestaat in de weigering de eigen goederen met anderen te delen; men wil die alleen voor zichzelf houden met uitsluiting van alle anderen. Het is de weigering om het eigene gemeenschappelijk te maken. **Hebzucht** is de wortel van alle kwaad omdat ze een ontkenning van de liefde is. 'Hebzuchtige mensen zijn veeleer door materiële goederen bezeten dan bezitters ervan'.

Rijkdom gaat hand in hand met macht, want een rijke vermag meer dan een arme. Augustinus protesteert heftig tegen het devies van vrekken, roofzuchtigen en onderdrukkers van onschuldige mensen: 'Hoe meer wij hebben des te groter zijn wij: dat is jullie devies. Dit betekent: hoe meer geld en bezit jullie hebben, des te machtiger zijn jullie'. Zo'n levenshouding doet de menselijke samenleving lijken op een gevaarlijke zee waarin de grote, machtige vissen vraatzuchtig de kleine en kwetsbare visjes verslinden. De bisschop waarschuwt de machtigen: 'Let op: wanneer een grote vis een kleine verslonden heeft, wordt hij op zijn beurt door een nog grotere verslonden'. (En in ps 64,9 Pl36,780)

Christus in de armen

Hier staan we voor een van de hoofdthema's van Augustinus' theologie over de 'totale Christus', d.w.z. Christus die alle mensen omvat. Vooral Mt. 25, 40 'Al wat gij gedaan hebt voor een van de minsten van de Mijnen, hebt gij voor Mij gedaan' en Hand. 9,4 'Saul, Saul waarom vervolgt gij Mij?' hebben Augustinus tot het inzicht gebracht **dat Christus nog steeds in deze wereld aanwezig is**. Nog altijd kunnen wij Hem hier ontmoeten in de mens naast ons, want Zijn liefde is zo radicaal en alomvattend dat Hij zich met iedere mens vereenzelvigd. De vereenzelviging van Christus met de armen en noodlijdenden betekent een erkenning van hun menselijke waardigheid en is tevens een motief om hen te voeden, te kleden, op te nemen en hen niet aan hun lot over te laten. 'Wees trouw aan Christus in Zijn armoede' betekent voor Augustinus hetzelfde als 'Wees uw naaste trouw in zijn armoede'. (S41,7,Pl38,251-252)

Want in het leven en de geschiedenis van verdrukte en lijdende mensen weerspiegelt zich nog steeds het lijden en de armoede van Jezus. Gedurende onze pelgrimstocht op aarde wordt de hongerige Christus nog altijd gevoed, de dorstige Christus te drinken gegeven, de naakte Christus gekleed, wordt Hij nog altijd verwelkomd in de vreemdeling, bezocht in zieken en gevangenen, want als mensen in nood zijn dan is Christus in nood. (S 236,3 Pl38,1121)

De volgende tekst drukt dit kernachtig uit: 'Misschien zegt gij bij uzelf: "Gelukkig zij die Christus mochten ontvangen. Was ik daar maar bij geweest. Was ik maar een van de twee leerlingen geweest die Hij op de weg naar Emmaüs ontmoette". _ Ga de straat op: Christus, de vreemdeling, is niet afwezig. Denkt gij dat het u niet vergund is Christus te ontvangen? - "Hoe kan dit?", vraagt gij ... "is Hij niet ten hemel gestegen ... om slechts op het einde der tijden terug te keren als rechter van levenden en doden?". - Maar zijt gij vergeten wat Hij zal zeggen bij het schenken van Zijn Rijk, nl. "Wat gij gedaan hebt voor een van de minsten van de Mijnen, hebt gij voor Mij gedaan" ? De rijke Christus is in nood tot aan het einde der tijden. Hij lijdt werkelijk gebrek, niet als Hoofd (van de mensheid), maar in Zijn ledematen. Waar lijdt Hij nood? In wie leed Hij toen Hij riep "Saul, Saul waarom vervolgt gij Mij"? Laten we dus Christus dienen. Hij is bij ons in de Zijnen, Hij is bij ons in onszelf'. (S 239,6,7 PL38,1129-1130/ S25,8,8 Pl38,170)

Diaconie aan behoeftigen is geen profane aangelegenheid. In de armen ontmoet de kerk Christus. De kerkvaders spreken dus over armen als 'plaats' van Christus' aanwezigheid, ook nu nog, en proclameren daarmee de diaconie aan armen tot dienst aan Christus. Gregorius van Nazianze (Or., 14, 40; PG 35, 909): 'Zolang er nog tijd is willen wij Christus bezoeken, Christus verzorgen, Christus voeden, Christus bekleden, Christus vergaren, Christus achten ... Diaconie is dus dienst aan Christus, die zelf en onmiddellijk in de armen hulpbehoevend is. 'Christus wordt in de armen gekleed, in de zieken bezocht, in de hongerigen gevoed, in hen die geen dak boven hun hoofd hebben opgenomen' (Hiëronymus, ep., 130, 40).

TEKSTEN

1) Didachè

1,5 Geef aan ieder die u iets vraagt en eis het niet terug. Want het is de wil van de Vader dat aan allen van zijn gaven wordt meegedeeld. Gelukkig hij die geeft overeenkomstig het gebod, want hij is onschuldig. Wee hem die neemt! Als iemand iets neemt, omdat hij het nodig heeft, is hij onschuldig, maar wanneer iemand neemt zonder het nodig te hebben, zal hij rekenschap moeten afleggen, waarom en met welk doel hij genomen heeft. Hij zal in hechtenis genomen worden en gerechtelijk ondervraagd worden, over het motief van zijn daden en niet eerder vrijgelaten worden voordat hij tot de laatste penning betaald heeft.

6 Hierover is ook nog het volgende gezegd: laat uw aalmoes zweten in uw handen, totdat ge weet aan wie ge geeft.

4,5 AALMOEZEN Ge zult uw hand niet ophouden om te ontvangen en uw hand niet dichtknijpen om te geven.

6 Indien ge iets bezit door het werk van uw handen, zult ge het wegschenken als losgeld voor uw zonden.

7 Ge zult niet aarzelen om te geven en schenken zonder mopperen, want eens zult ge Hem kennen die de ware beloner is.

8 Ge zult u niet afkeren van de arme, maar delen met uw broeder en niet zeggen dat uw bezittingen u toebehoren. Want als het onvergankelijke gemeenschappelijk is, hoeveel te meer moet ge dan delen wat vergankelijk is.

12,1 GASTVRIJHEID Iedereen die tot u komt in de Naam van de Heer, moet u ontvangen. Wanneer u hem op de proef gesteld hebt, zult u weten (wat u aan hem hebt), want u zult rechts van links kunnen onderscheiden.

Als hij die tot u komt een doortrekkend reiziger is, helpt hem dan in de mate van uw vermogen. Maar laat hij niet langer dan twee of, indien dit noodzakelijk blijkt, drie dagen bij u blijven.

3 Als hij zich wil vestigen en hij kent een ambacht, moet hij werken voor zijn levensonderhoud.

4 Maar als hij geen ambacht kent, zorgt er dan toch voor dat geen christen werkeloos onder u verblijft. Als hij niet wil werken, is hij iemand die iets wil kopen door zijn bewering christen te zijn.

Ge moet daarom van de eerste opbrengst van de wijnpers, van de dorsvloer en de eerstgeborenen van de runderen en de schapen nemen en geven aan de profeten, want zij zijn uw hogepriester.

En als er geen profeet bij u is, moet u de eerstelingen geven aan de armen.

Als ge brood bakt, neem dan het eerste brood en geef dit volgens het gebod. Zo ook wanneer ge een kruik olie of wijn opent, neem dan het eerste en geef het aan de profeten.

Neem van uw geld, uw kleding, van al uw goederen het eerste naar het u goed toeschijnt en geef dat (aan de profeten) volgens het gebod.

2) De Herder van Hermas

Tweede Gelijkenis

Terwijl ik naar het veld wandelde en een wijnstok en een olm bekeek en ik hierover nadacht en ook over hun vruchten, verscheen mij de Herder en zei: 'Wat denk je bij jezelf na over de olm en de wijnstok?' 'Ik bedenk', zei ik, 'Heer, dat ze uitstekend bij elkaar passen'. 'Deze twee bomen', zei hij, 'zijn ten voorbeeld gesteld aan de dienaren van God'. Ik zei: 'Ik zou wel willen weten wat het voorbeeld van die bomen is waarover u spreekt'. Hij zei: 'Zie je de olm en de wijnstok?' Ik zei: 'Ja, Heer'. 3. Hij zei: 'Die wijnstok draagt vrucht maar de olm is een boom zonder vrucht. Maar als de wijnstok niet tegen de olm opklimt, kan hij niet veel vrucht dragen omdat hij op de grond blijft liggen en de vrucht die hij draagt, verrot, daar hij niet aan de olm vastzit. Wanneer echter de wijnstok aan de olm vastzit dan brengt hij vrucht voort, zowel hijzelf als de olm. 4. Je ziet dus dat ook de olm veel vrucht voortbrengt, niet minder dan de wijnstok, ja zelfs meer'. Ik zei: 'Hoezo, Heer?' Hij zei: 'Omdat de wijnstok veel goede vrucht geeft als hij vastzit aan de olm, maar weinig en rotte vruchten als hij op de grond ligt. Deze gelijkenis nu heeft betrekking op de dienaren van God en wel op arme als op rijke. 5. 'Hoe zo, Heer', zei ik, 'maak me dat bekend'. 'Luister', zei hij. 'De rijke heeft bezit, maar tegenover de Heer is hij arm, daar hij opgaat in zijn rijkdom en hij doet zeer weinig aan gebed en boete tegenover de Heer en wat hij doet is van weinig betekenis en heeft geen kracht. Wanneer de rijke gaat naar de arme en hem het nodige verschaft, mag hij vertrouwen dat wat hij aan de arme doet bij God vergolden zal worden

Want de arme is rijk door zijn gebed en zijn dankzegging en zijn bede bezit een grote kracht bij God. De rijke moet daarom zonder aarzelen alles aan de arme geven. 6. De arme ondersteund door de rijke pleit voor zijn weldoener bij God omdat hij hem dankbaar is. En deze spant zich verder in voor de arme opdat het hem in zijn leven aan niets ontbreekt. Hij weet immers dat het gebed van een arme welgevallig is en rijk bij God. 7. Beiden volbrengen dus een taak. De arme doet dat door het gebed, waarin hij rijk is en dat hij van de Heer heeft gekregen. Dat geeft hij de Heer terug die hem geholpen heeft. En de rijke stelt eveneens de rijkdom die hij van de Heer heeft gekregen zonder aarzelen aan de arme ter beschikking. En dit grote werk is ook God welgevallig omdat hij de zin van zijn rijkdom heeft onderkend. Van de gaven van de Heer gaf hij zijn deel aan de armen en zijn taak voerde hij op de juiste manier uit. 8. Voor de mensen lijkt de olm geen vrucht te dragen. En ze weten niet noch begrijpen ze, dat wanneer het droog wordt de olm met zijn vocht de wijnstok voedt en de wijnstok die voortdurend voorzien is van water, geeft dubbel vrucht, èn voor zichzelf èn voor de olm. Zo vullen de armen door hun gebed bij de Heer voor de rijken hun rijkdom aan en anderzijds laten de rijken de gebeden van de armen in vervulling gaan door te voorzien in hun behoeften. 9. Zo delen ze beiden in een rechtvaardig werk. Wie dit doet zal door God niet in de steek worden gelaten maar zal worden ingeschreven in de boeken van de levenden. 10. Gelukkig zij die bezit hebben en begrijpen dat ze rijk zijn geworden door de Heer. Immers wie dat begrijpt, zal ook goede diensten kunnen verrichten'.

3) Uit een preek van de heilige Gregorius, bisschop van Nazianze (†390)

Laten wij elkaar de welwillendheid van de Heer betonen. Leer inzien waaraan u het bestaan te danken hebt, het ademen, het denken en wat het hoogste goed is, het leren kennen van God, de hoop op het rijk der hemelen, het aanschouwen van de heerlijkheid, nu nog wel als het ware in spiegels en raadsels, maar dan volmaakter en zuiverder. Zie toch in dat u kind van God bent, mede-erfgenaar van Christus en ja, ik durf zelfs te zeggen, God zelf. Vanwaar krijgt u dit alles, en van wie? Of, om maar eens het

kleine en zichtbare te noemen, wie heeft het u gegeven de schoonheid van de hemel te zien, de loop van de zon, de gestalte van de maan en de menigte sterren? Wie toonde u bij deze hemellichamen de harmonie en de orde die ons doen denken aan een goed gestemde lier? Wie heeft de regen gegeven, de akkerbouw, het voedsel, de kunsten, de woningen, de wetten, de staatsvormen, het rustige leven en het gevoel van saamhorigheid met uw verwanten? Hoe komt het dat van de levende wezens er sommige getemd en onder het juk gebracht zijn, maar andere u gegeven zijn om u te voeden? Wie heeft u als heer en koning aangesteld over al wat hier op aarde is? Wie heeft u, om niet ieder ding afzonderlijk te hoeven vermelden, al datgene geschonken waarin de mens boven al het andere uitsteekt? Is God het niet die vanwege dit alles en in ruil hiervoor van u naastenliefde vraagt? En schamen wij ons er dan niet voor dat wij, terwijl wij toch van God zoveel krijgen of zoveel hopen te verkrijgen, Hem zelfs niet dat ene aanbieden, namelijk de naastenliefde? Hij schaamt er zich niet voor onze Vader genoemd te worden, ook al is Hij God en Heer. Zullen wij dan zelfs onze broeders afwijzen? Laten wij ons, vrienden, in geen enkel opzicht slechte beheerders betonen van al wat ons gegeven is, opdat wij Petrus niet horen zeggen: schaamt u, gij die andermans goed bezit, en probeert op God te gelijken, en niemand zal arm zijn. Laten wij ons niet inspannen met het vergaren en bewaken van schatten, terwijl anderen onder armoede gebukt gaan, opdat men ons geen bittere verwijten maakt en dreigt, zoals de profeet Amos zegt: 'Gij die redeneert: wanneer is de nieuwe maan voorbij? Dan kunnen wij ons koren verkopen! En wanneer de sabbat? Dan kunnen wij ons graan uitstallen' (Am. 8,5). Laten wij de hoogste en eerste wet van God navolgen, die het laat regenen over de rechtvaardigen en onrechtvaardigen en voor allen in gelijke mate de zon laat opgaan (vgl. Mt. 5,45). Voor de mensen die op aarde leven, heeft Hij de aarde geopend en uitgespreid, de bronnen en rivieren doen stromen en de bossen laten groeien. De lucht heeft Hij aan de vogels gegeven en het water aan de dieren die daarin leven. Aan allen heeft Hij in overvloed de middelen om te leven geschonken, zonder dat deze aan een macht onderworpen zijn of door enig gezag beperkt worden of door grenzen afgebakend zijn. Hij heeft echter niet alleen allen gemeenschappelijk in die gaven laten delen, maar ze ook rijkelijk, in dezelfde mate en even overvloedig geschonken. Hij wilde al zijn schepselen door de gelijkheid van gaven gelijkelijk eren en de rijkdom van zijn mildheid tonen. (*De pauperum amore*)

4) Uit een preek van de heilige Gregorius, bisschop van Nazianze (†390) Laten wij Christus in de armen dienen.

Er staat geschreven: 'Zalig de barmhartigen, want zij zullen barmhartigheid ondervinden' (Mt. 5, 7). Bij de zaligsprekingen komt de barmhartigheid niet op de laatste plaats. Er staat ook: 'Gelukkig wie zorg heeft voor zwakken en armen' (Ps. 41(40), 2) en 'Goed gaat het de mens die weggeeft en leent' (Ps. 112(111), 5) en 'Altijd is hij mild en vrijgevig' (Ps. 37(36),26). Laten wij ons deze zaligspreking eigen maken, laten wij ernaar streven zorgvolle mensen genoemd te worden en laten wij onze goedheid tonen. Laat ook de nacht uw barmhartigheid niet onderbreken. Zeg niet: 'Ga heen, kom morgen maar eens terug' (Spr. 3, 28). Laat er niets tussen uw voornemen en het uitvoeren van uw weldaad komen. Hier geldt immers alleen: menslievendheid duldt geen uitstel. 'Deel uw brood met de hongerigen, neem arme zwervers op in uw huis' (Jes. 58, 7), en doe het van harte. Paulus zegt: 'Als ge barmhartigheid bewijst, doe het met blijmoedigheid' (Rom. 12, 8). En uw weldaad zal u dubbel vergolden worden, indien ge snel en bereidwillig handelt. Immers, wat met smart of uit drang tot stand komt, is niet aantrekkelijk en heeft geen glans. Over weldaden moeten wij ons verheugen en niet treuren. Er staat geschreven: 'De riemen van het juk losmaken en verdrukten bevrijden' (Jes. 58, 6). Dat betekent toch: wij moeten kleingeestigheid en bekrompenheid uit ons midden bannen, alle twist

en gemopper. Wat gebeurt er dan? Iets groots en wonderlijks! Hoe bijzonder is het loon hiervoor! 'Dan straalt uw licht als de dageraad en is uw wonde spoedig geheeld' (Jes. 58, 8). Wie verlangt er niet naar licht en genezing? Gij, christenen, broeders en zusters in Christus, mede-erfgenamen, als gij naar mij wilt luisteren: laten wij, zolang als de tijd er nog is, Christus bezoeken, laten wij Christus verzorgen, laten wij Christus kleden, laten wij Christus gastvrij ontvangen, laten wij Christus eren. Niet alleen door Hem aan tafel uit te nodigen, zoals sommigen (vgl. Mc. 2, 15). Niet alleen met balsem, zoals Maria (vgl. Joh. 12, 13), niet alleen met een graf, zoals Jozef van Arimatea (vgl. Joh. 19,38), niet alleen met benodigdheden voor de begrafenis, zoals Nikodemus die van Christus hield in de nachtelijke verborgenheid, niet alleen met goud, wierook en mirre, zoals de Wijzen deden vóór allen die wij hier genoemd hebben (vgl. Mt.2, 11). Aangezien de Heer van het heelal echter barmhartigheid en geen offers wil (vgl. Hos. 6, 6) en medelijden het offer van tienduizenden vette lammeren overtreft (vgl. Dan. 3, 40), laten wij Hem dat medelijden, die barmhartigheid bewijzen in de behoeftigen en de verschoppelingen van deze aarde, opdat zij ons, wanneer wij van hier heengaan, opnemen in de eeuwige woningen, in Christus, onze Heer, aan wie de eer is tot in alle eeuwen. Amen. (*De pauperum amore*)

5) Uit een preek van de heilige Gregorius, bisschop van Nazianze (†390) De gelijkheid van alle mensen.

We moeten de eerste en de hoogste wet van God volgen. Hij laat het regenen over rechtvaardigen en zondaars; voor iedereen laat Hij op gelijke wijze de zon opgaan; en Hij stelt de grond, de bronnen, de stromen en de wouden ter beschikking van alle wezens op aarde; Hij gaf de lucht aan de vogels, het water aan al de dieren die erin leven en verschaftte in overvloed aan allen de noodzakelijke bestaansmiddelen. De mensen integendeel verbergen goud en zilver, zachte en overtollige klederen, schitterende edelstenen en andere dergelijke dingen, oorzaken van oorlog, opstand, en van de eerste dwingelandij.

'Aanvankelijk was het evenwel niet zo' (Mt. 19, 8). De Schepper maakte in het begin de mens vrij en zelfstandig, en rijk in de overvloed van het paradijs. Dat verlangde Hij en dat schonk Hij in de stamvader aan heel het menselijk geslacht dat volgen zou. De geboden onderhouden zou vrijheid en rijkdom betekenen, maar ze overtreden zou armoede en slavernij betekenen. Kijk naar de oorspronkelijke gelijkheid en niet naar de latere ongelijkheid; niet naar de wet van de sterkste maar naar de wet van de Schepper. Steek de natuur naar best vermogen een hand toe; eerbiedig de oude vrijheid. Als gij gezond zijt en rijk, deel dan mee aan armen en zieken. Als gij vrolijk zijt en blijmoedig, help dan de treurende en de bedroefden. Als gij gelukkig zijt, troost dan hen die met tegenspoed te kampen hebben. Doe dat om God te danken, omdat gij bij de gelukkigen zijt die kunnen weldoen en niet hoort bij hen die van weldoeners afhangen. Vermeerder niet alleen uw bezit maar ook uw godsdienstigheid; niet alleen uw goud maar ook uw deugd. Overtref uw naaste in adel door een grotere welwillendheid; wees als God voor de ongelukkigen door zijn barmhartigheid na te volgen.

**6) Uit een homilie van de heilige Basilius de Grote, bisschop van Cesarea(†379)
Zaai zelf in rechtschapenheid, dan zult gij goedheid oogsten.**

Volg de aarde na, mens! Breng vruchten voort zoals zij! Anders lijkt het dat gij minder zijt dan de levenloze stof. De aarde brengt vruchten voort, niet om zelf te gebruiken maar om u ermee te dienen. Welke vrucht van milddadigheid gij ook kunt tonen, gij oogst voor uzelf, want de genade en de beloning voor goede werken keren terug naar hen die ze doen. Ge hebt eten gegeven aan wie honger lijdt; wat ge gegeven hebt, wordt uw eigendom en komt met rente terug. Zoals het graan dat in de aarde valt, winst oplevert voor de zaaier, zo zal ook het brood dat ge aan een hongerende gegeven hebt, u later veel voordeel brengen. Laat daarom het einde van uw veldarbeid het begin zijn van het hemels uitzaaien. Want er staat geschreven: 'Zaai zelf in rechtschapenheid, dan zult gij goedheid oogsten' (Hos. 10, 12). Uw geld zult ge hier moeten achterlaten, graag of niet. Daarentegen zult ge de verdiensten van uw goede werken met u meedragen tot voor de Heer. Dan zult ge, voor de Rechter van allen, helper en milde weldoener genoemd worden door de schare die rondom u staat. Zij zullen voor u alle namen gebruiken die menslievendheid en milddadigheid uitdrukken. Ziet ge niet hoe mensen hun rijkdom verspillen aan theatervoorstellingen, aan worstelaars en komedianten, aan wie met wilde beesten vechten? Alleen al het kijken ernaar is walgelijk. En dat alles voor wat kortstondig eerbetoen, voor de toejuichingen en het applaus van de massa. En dan zijt ge zuinig met het besteden van uw geld, terwijl u zo 'n grote eer te wachten staat? God zal over u tevreden zijn, de engelen zullen u toejuichen en alle mensen vanaf de schepping van de wereld zullen u zalig prijzen. Gij zult de eeuwige glorie ontvangen, de kroon der gerechtigheid, het rijk der hemelen als beloning voor het juist beheren van uw vergankelijk bezit. Maar gij maakt u hierover niet druk. Gij minacht al deze goede vooruitzichten, omdat gij helemaal opgaat in het aardse. Kom, deel uw rijkdom maar uit op allerlei manieren! Wees vrijgevig en edelmoedig, als gij uw gave aan de noodlijdenden doet toekomen. Dan kan er ook van u gezegd worden: 'Met mildheid deelt hij aan de armen uit, Hij zal zijn gerechtigheid nooit verliezen' (Ps. 112 (111), 9). Hoe erkentelijk moest gij u betonen jegens de arme die uw weldoener is, hoe opgewekt, hoe blij om de eer die u te beurt valt. Gij hoeft immers niet aan te kloppen aan de deuren van anderen, maar anderen staan wel aan uw deur. Gij zijt echter onvriendelijk en nauwelijks te benaderen. Gij wilt niemand ontmoeten uit vrees dat ge soms gedwongen wordt een kleinigheidje af te staan. Gij kent maar één zinnetje: 'Ik heb niets, ik kan niets geven want ik ben arm'. Inderdaad, gij zijt arm aan liefde, arm aan menselijkheid, arm aan geloof in God, arm aan eeuwige hoop.

**7) Uit een preek van de heilige Johannes Chrysostomus, bisschop van
Constantinopel (†407), over de Handelingen van de Apostelen**

Het licht van de christen kan niet verborgen blijven. Niets is kouder dan een christen die geen zorg heeft voor het welzijn van anderen. Gij kunt hier uw armoede niet als voorwendsel gebruiken, want de weduwe die twee penningen offerde, zal u aanklagen. En Petrus zei: 'Zilver of goud heb ik niet' (Hand. 3, 6). Ook Paulus was zo arm dat hij dikwijls honger leed en dat het nodige hem ontbrak. Gij kunt u ook niet beroepen op uw nederige afkomst, want ook zij waren onaanzienlijk en van nederige afkomst. Gij kunt evenmin een voorwendsel vinden in uw gebrek aan kennis, want ook zij waren ongeletterd. Ook uw slechte gezondheid is geen argument, want ook een man als Timotheüs was meer dan eens ziek. Iedereen kan zijn naaste van nut zijn, als hij wil doen wat in zijn macht ligt. Ziet gij niet

hoe sterk en mooi, hoe breed of slank en hoog bomen kunnen zijn, die geen vruchten dragen? Maar toch, als wij een tuin zouden bezitten, zouden wij liever granaatappel- en edele olijfbomen willen hebben. Want die andere bomen zijn eerder een lust voor het oog dan dat ze nuttig zijn. En als zij enig nut hebben, is dat zeer gering. Zo zijn ook degenen die alleen oog hebben voor eigen zaken. Of, beter gezegd, zij zijn nog minder, zij zijn alleen maar goed voor het vuur. Die andere bomen zijn immers nog dienstig voor de bouw van huizen of schuttingen. Zo waren ook de domme bruidsmisjes uit de parabel: zij waren maagd, bevallig en ingetogen, maar voor niemand waren zij van nut; daarom moesten zij branden. Welnu, zo is het gesteld met hen die Christus niet weten te voeden. Bedenk wel: niemand van hen wordt vanwege zijn zondige daden aangeklaagd, vanwege overspel of meened. Niets van dat alles. Maar omdat zij voor de ander van geen nut zijn geweest. Zij zijn als de man die zijn talent had begraven: van geen nut voor de anderen. Ik vraag u: hoe kan zo iemand christen zijn? Als gist door het meel gemengd is, maar dit niet geheel doordeesemt en verandert, is het dan wel gist? Of als men de geur van balsem niet gewaarwordt wanneer men in de nabijheid komt, is het dan wel balsem te noemen? Zeg niet: ik kan de anderen niet beïnvloeden. Als gij echt christen zijt, is het onmogelijk dat dit niet gebeurt. Want evenals de dingen niet anders kunnen zijn dan wat zij van nature zijn, zo is het ook met ons onderwerp: het behoort tot de natuur van de christen. Beledig God niet! Als gij zegt dat de zon geen licht kan geven, is dit een belediging van de zon. Als gij zegt dat een christen niet voor anderen nuttig kan zijn, is dit een belediging van God en noemt gij Hem een leugenaar. Want het is gemakkelijker voor de zon geen warmte en licht te geven dan voor een christen geen licht uit te stralen. Het is gemakkelijker voor het licht dat het aan de duisternis gelijk wordt dan voor de christen dat hij geen licht uitstraalt. Zeg niet dat dit een onmogelijke zaak is, want het tegengestelde is onmogelijk. Beledig God niet! Als wij ons leven op de juiste wijze inrichten, volgt dit alles om zo te zeggen vanzelf. Het licht van de christen kan niet verborgen blijven; het is onmogelijk dat zo 'n stralende lamp verscholen blijft.

**8) Uit een homilie van de heilige Johannes Chrysostomus, bisschop van Constantinopel (†407), over de brief aan de Romeinen
Christus leert ons barmhartig te zijn.**

God heeft zijn Zoon overgeleverd, maar gij wilt zelfs geen brood geven aan Hem die voor u is overgeleverd en gedood. Ter wille van u heeft de Vader Hem niet gespaard, hoewel Hij toch zijn eigen Zoon was; maar gij gaat achteloos aan Hem voorbij, als Hij van honger bezwijkt, terwijl gij in uw eigen belang verkwist wat eigenlijk van Hem is. Is er iets ergers dan deze slechtheid? Hij werd overgeleverd voor u; Hij werd gedood voor u; nu gaat Hij hongerig rond voor u. Gij hoeft slechts te geven wat van Hem is om er zelf voordeel van te hebben; maar zelfs dat doet gij niet. Zijn zij niet ongevoeliger dan stenen, ik bedoel al de mensen die zich door zo veel dingen laten meeslepen en in die duivelse meedogenloosheid volharden? Hij nam er geen genoegen mee de kruisiging en de dood te ondergaan. Maar Hij verkoos ook nog arm te zijn, vreemdeling, ja naakt, gevangen en ziek om u althans op deze wijze om hulp te roepen. Als gij Mij niet wilt vergelden omdat Ik voor u geleden heb, heb dan toch medelijden omdat Ik arm ben. Als gij geen medelijden wilt hebben vanwege mijn armoede, laat u dan vertederen door mijn ziekte of gevangenschap. En als niets van dit alles u tot mededogen brengt, stem dan toe vanwege de beperktheid van mijn verzoek. Ik vraag u niets kostbaars: alleen maar brood, onderdak en een woord van troost. Als gij na dit alles nog ongevoelig blijft, gedraag u dan beter omwille van het rijk der hemelen en van het loon dat Ik beloofd heb. Maar houdt gij daar zelfs geen rekening

mee? Laat u dan tenminste uit natuurlijk oogpunt overreden als gij een naakte ziet, en denk aan mijn naaktheid op het kruis, die Ik voor u verdragen heb. Als mijn naaktheid u onbewogen laat, laat u dan vertederen doordat Ik arm en naakt ben in uw naaste. Toen was Ik geboeid voor u en ook nu ben Ik geboeid voor u. Bewijs Mij dus enigermate barmhartigheid, of gij het nu doet om de boeien van toen of om die van nu. Ik ben zonder voedsel geweest voor u, nu ben Ik weer hongerig voor u. Ik heb dorst geleden toen Ik aan het kruis hing, nu lijd Ik in de armen weer dorst. Door dit alles van vroeger en van nu wil Ik u tot Mij trekken en u ontvankelijk maken voor uw eigen heil. Daarom vraag Ik een wederdienst aan u die door ontelbare weldaden aan Mij gebonden zijn. Ik eis dit niet, omdat gij mijn schuldenaar zijn, maar omdat Ik u een kroon wil schenken en u voor deze kleine dingen het koninkrijk wil geven.

Ik zeg niet: 'Maak een einde aan mijn armoede', of 'Geef Mij rijkdom, hoewel Ik arm ben omwille van u'. Ik vraag alleen maar brood, kleding en bij mijn honger een enkel woord van troost. Als Ik in de gevangenis zit, dwing Ik u niet om mijn boeien los te maken en Mij te bevrijden. Ik vraag alleen dat gij zult zien dat Ik voor u gevangen zit. Deze goede daad is voor Mij genoeg om u de hemel te schenken. Hoewel Ik u uit de zwaarste boeien heb bevrijd, is het voor Mij genoeg dat gij Mij in mijn boeien wilt bezoeken. Ik kan u ook zonder dit alles kronen, maar Ik wil uw schuldenaar zijn om u een zeker vertrouwen te schenken dat gij de kroon zult ontvangen.

9) Uit een preek van de heilige Augustinus, bisschop van Hippo(†430) Aan God gegeven, is goed gegeven.

Hoe zal ik mijn bezittingen aan Christus geven? Christus is in de hemel, Hij zit aan de rechterhand van de Vader. Toen Hij hier in het vlees verbleef, heeft Hij het niet beneden zijn waardigheid geacht, omwille van ons honger en dorst te lijden en geen onderdak te hebben. Dit alles werd Hem toen verleend door vrome mensen, die waardig waren hun Heer in hun huis te ontvangen; nu echter heeft Christus niets meer nodig. Met zijn onvergankelijk lichaam zetelt Hij aan de rechterhand van de Vader. Hoe kan ik Hem, die niets nodig heeft, hier iets geven? Dan hebt gij echter niet aan zijn woord gedacht: 'Wat gij gedaan hebt voor één van deze geringsten van mijn broeders, hebt gij voor Mij gedaan' (Mt. 25, 40).

Het hoofd is in de hemel, maar zijn leden heeft Hij op aarde: laat het ene lid van Christus geven aan het andere lid van Christus, laat hij die rijk is, aan de behoeftigen geven. Gij zijt een lid van Christus en gij hebt iets te geven; er is een ander lid van Christus en dat heeft behoefte aan uw gave. Beiden wandelt gij op één weg, gij zijt elkaanders reisgezellen: de arme loopt licht, want zijn schouders zijn niet belast; maar gij, rijke, zijt beladen met lasten. Geef iets van hetgeen u drukt, geef van dat wat u een last is, aan de behoeftige; zo verlicht gij uzelf en steunt gij uw metgezel. De heilige Schrift zegt: 'Rijken en armen ontmoeten elkaar: de Heer heeft hen beiden gemaakt' (Spr. 22, 2). Hoe heerlijk zijn deze woorden: 'rijken en armen ontmoeten elkaar'. Waar anders ontmoeten zij elkaar dan in dit leven? De één is goed gekleed, de ander is in lompen gehuld, maar eens ontmoeten zij elkaar. Beiden zijn naakt geboren; ook de rijke is arm geboren. Hij moet niet letten op hetgeen hij hier heeft aangetroffen, maar op hetgeen hij heeft meegebracht. Wat heeft hij, de rampzalige, bij zijn geboorte anders meegebracht dan naaktheid en tranen? Daarom zegt de Apostel: 'Wij hebben in deze wereld niets meegebracht en kunnen er ook niets uit meenemen' (1 Tim. 6,7). Laat dus de rijke iets vooruitzenden, om het daarginds, wanneer hij van hier is weggegaan, te vinden.

Er is dus de arme, en er is dus de rijke en zij ontmoeten elkaar; maar beiden heeft de Heer gemaakt: de rijke, om met hem de arme te hulp te komen; de arme, om door hem de rijke te toetsen. 'Zalig' dus 'de armen van geest, want aan hen behoort het rijk der hemelen' (Mt. 5, 3). Of de mensen nu rijk zijn of niet rijk zijn: ze moeten 'arm' zijn en dan behoort aan hen het rijk der hemelen.

10) Uit de Grote Regel van de h. Basilius de Grote, bisschop van Caesarea (†379) Wij bezitten van nature de neiging tot liefhebben.

De liefde tot God hoeft niet te worden aangeleerd. Wij hebben ook niet van een ander geleerd te genieten van het licht of ons te hechten aan het leven, evenmin als iemand ons heeft ingeprent hen die ons hebben verwekt of grootgebracht, lief te hebben. Zo ook, of nog veel meer, is het verlangen naar God iets dat niet van buiten af wordt aangeleerd. Tegelijk immers met de schepping van het levende wezen dat wij 'mens' noemen is in ons als een kiemcel het beginsel ingeplant dat van nature de aandrift inhoudt zich het liefhebben eigen te maken. In de leerschool van Gods geboden wordt dit beginsel opgevangen, om het met zorg te bewerken, oordeelkundig op te kweken en met Gods genade tot volle ontplooiing te brengen. Daarom, broeders en zusters, willen wij tegemoetkomen aan uw persoonlijke inzet die trouwens onontbeerlijk is voor het gestelde doel. Met Gods hulp en gesteund door uw gebeden, willen wij ons inspannen, naar het vermogen dat de heilige Geest ons schenkt, om die vonk van hunker naar God die in u besloten ligt, aan te wakkeren. Vooraf willen wij echter dit zeggen: het vermogen om alle geboden die God ons geeft na te leven, hebben wij van Hem bij voorbaat gekregen. Wij mogen dus niet kniezen, alsof er iets ongewoons van ons wordt geëist. Maar evenmin mogen wij ons opblazen, alsof wij iets meer zouden aanbrenge dan wat ons gegeven is. Als wij dat vermogen eerlijk en behoorlijk werkzaam laten zijn in ons, verloopt ons hele leven in deugd en vroomheid. Maar als wij zijn werking verstoren ten kwade, vervallen wij in zonde. Daar immers begint de zonde waar we, tegen het gebod van de Heer in, een verkeerd gebruik maken van de vermogens ten goede, ons door God geschonken. En het deugdzame leven dat God van ons verlangt, begint daar waar we diezelfde vermogens volgens het gebod van de Heer in eer en geweten ten goede aanwenden. Als dit eenmaal is uitgemaakt, kunnen we hetzelfde zeggen van de liefde. Als wij het gebod ontvingen God te beminnen, hebben wij tegelijk, vanaf het eerste ogenblik van ons bestaan, het vermogen tot beminnen ingeschapen gekregen. Het bewijs daarvoor hoeft niet van buiten af te komen: dat kan ieder voor zichzelf en in zichzelf ervaren. Van nature immers verlangen wij naar schoonheid, zelfs al schijnt die schoonheid van de een tot de ander aanzienlijk te verschillen. Ook de liefde voor onze huisgenoten en verwanten hebben wij in ons, zonder dat ze ons wordt aangeleerd, en aan onze weldoeners betonen wij spontaan de volle maat van onze genegenheid. Welnu, wat is er bewonderenswaardiger dan de schoonheid van God? Kan men zich iets aantrekkelijkers voorstellen dan Gods grote majesteit? Welk zielsverlangen is zo heftig en onweerstaanbaar als de aantrekking die van God zelf uitgaat op de menselijke ziel, als die, van alle kwaad gezuiverd, in oprechte vervoering uitroept, met de bruid van het Hooglied: 'Ik ben ziek van liefde' (Hoogl. 2, 5)? Volkomen onzegbaar en onbeschrijfelijk zijn de helle stralen van Gods schoonheid.

11) Uit de verhandeling van de heilige Augustinus, bisschop van Hippo (†430), over het evangelie van Johannes. Het dubbele gebod van de liefde.

De Heer zelf is gekomen, de leraar van de liefde, de liefdevolle. Zoals over Hem voorzeggd is, zal Hij Gods woorden op aarde samenvatten (vgl. Rom. 9, 28), en aantonen hoe heel de wet en de profeten opgesloten liggen in het dubbel gebod over de liefde.

Welke deze twee geboden zijn, moet u even met mij nagaan. Eigenlijk moesten ze alom bekend zijn en niet slechts voor de geest komen, wanneer wij er u aan herinneren; nooit mogen ze uitgewist worden in uw hart. Denk er toch steeds aan dat gij God en de naaste moet liefhebben: 'God met geheel uw hart, met geheel uw ziel en met geheel uw verstand; en uw naaste gelijk uzelf' (Lc. 10,27).

Deze geboden moeten altijd in uw gedachten zijn, ze moeten overwogen worden en u bijblijven, ze moeten door u in daden omgezet en ten uitvoer gebracht worden. De liefde tot God heeft voorrang in de orde van de bevelvoering, de liefde tot de naaste gaat voorop in de orde van de uitvoering. Want niemand die u deze liefde vanuit de twee geboden zou voorschrijven, zou u eerst de liefde tot de naaste op het hart drukken en daarna de liefde tot God; neen, eerst God en dan de naaste. Omdat gij God nog niet ziet, moet gij echter door de naaste lief te hebben, verdienen God te zien. Door de liefde tot de naaste zuivert gij uw oog, opdat het God zou kunnen zien. Johannes zegt het heel duidelijk: 'Als gij uw broeder die gij ziet, niet liefhebt, hoe kunt gij dan God liefhebben die gij niet ziet?' (1 Joh. 4, 20). Zie, men zegt u: bemin God. Als gij mij dan zegt: toon mij degene die ik moet beminnen, wat anders zal ik antwoorden dan wat Johannes ook zelf zegt: 'Niemand heeft God ooit gezien' (Joh. 1, 18)? Maar opdat gij u niet volledig onbekwaam zoudt achten tot het zien van God, verklaart Johannes: 'God is liefde, en wie in de liefde woont, woont in God' (1 Joh. 4, 16). Bemin dus de naaste, en ga bij uzelf de liefde na van waaruit gij de naaste bemint; daarin zult ge, voor zover mogelijk, God ontwaren.

Begin dus met de naastenliefde: 'Deel uw brood met wie honger heeft en neem arme zwervers op in uw huis; kleed een naakte die gij ziet en onttrek u niet aan de zorg voor uw huisgenoten' (Jes. 58, 7-8). Wanneer gij dit doet, wat zal daaruit volgen? 'Dan breekt uw licht als de dageraad door.' Uw licht, dat is uw God. Hij is voor u de dageraad, want Hij komt tot u na de wereldnacht. Hij kent immers geen opgang en geen ondergang, omdat Hij altijd blijft. Wanneer gij de naaste liefhebt en voor hem bezorgd zijt, dan begeeft ge u op weg. Waarheen leidt de weg? Naar God de Heer, naar Hem die wij moeten liefhebben met geheel ons hart, met geheel onze ziel en met geheel ons verstand. Maar kunnen wij nu nog niet bij de Heer geraken, de naaste hebben wij bij ons. Draag dus hem met wie ge op weg zijt, zodat ge tot Hem kunt komen bij wie ge verlangt te verblijven.

12) Uit de geschriften van de h. martelaar Cyprianus, bisschop van Carthago (†256) Hebzucht is dwaas en verwerpelijk.

Denk je dat wie voedsel geeft aan Christus, niet zelf door Christus gevoed wordt? Of dat aardse goederen ontbreken aan wie van God hemelse gaven ontvangt? Vanwaar die onchristelijke gedachte, die goddeloze, godslasterlijke overtuiging? Hoe kan iemand die Christus helemaal niet gelooft, christen genoemd worden? De naam Farizeeër zou hem beter staan! Want als de Heer in het evangelie over aalmoezen handelt, geeft Hij ons de wijze, heilzame vermaning vooruitziend te zijn en ons vrienden te maken door ons aardse gewin, opdat zij ons later in de eeuwige woontenten opnemen. Daarna gaat de Schrift verder: 'De Farizeeën, belust op geld als zij waren, hoorden dit alles en lachten Hem uit' (Lc. 16, 14). Zo zien wij nu ook sommige mensen in de kerk. Hun oren zijn verstopt en hun hart is blind, zodat het licht van de geestelijke, heilvolle vermaning tot hen niet doordringt. Het hoeft ons niet te verwonderen dat zij de boodschap van Christus' dienaren verachten. We zien immers dat hun gelijken de Heer zelf hebben veracht.

Waarom schep je behagen in zulke onnutte en dwaze gedachten? Waarom laat je jezelf van goede werken weerhouden door vrees en zorg voor de toekomst? Waarom ga je schuil achter schaduwen en begoochelingen van een ijdele verontschuldiging? Belijd toch de waarheid! Laat wat geheim en verborgen is in je geest, aan het licht komen, want hen die weten, kun je niet bedriegen. Een onvruchtbare duisternis heeft je in haar greep, het licht der waarheid is van je geweken, en de dichte, donkere sluier van de hebzucht heeft jouw menselijk hart geblinddoekt. Je bent de gevangene en de slaaf van je geld. De kettingen en boeien van de begeerte houden je vastgeklonken. Eens had Christus die boeien geslaakt, maar nu hebben ze je weer omsloten. Je zit je geld te bewaren, maar dat bewaarde geld kan jou niet bewaren. Deel je vermogen met God de Heer. Deel je winsten met Christus. Maak Christus tot mede-eigenaar van je aardse bezit opdat Hij je tot mede-erfgenaam maakt van zijn hemelse rijk.

13) De Gouden Regel Sulpicius Severus: Brief aan Celantia.

Kies als een samenvattende vermaning die zin uit het Evangelie waarin een overzicht van alle volmaaktheden door de mond van de Heer wordt verkondigd, en druk die diep in uw hart: "Wat gij ook wilt dat de mensen u doen, doet dat ook hun. Want hierin is de wet en de profeten." [Ontelbaar zijn de soorten en graden van volmaaktheid; het is nauwelijks mogelijk ze allemaal op te sommen of te bevatten. Maar deze ene korte zin bevat ze allemaal. In het geheime oordeel van het hart, spreekt het verborgen geweten vrij of veroordeelt het. Deze zin moet worden toegepast op elke daad, elk woord en elke gedachte. Het moet daar liggen als een spiegel, altijd bij de hand, om de aard van uw wil te tonen, om u te veroordelen van een slechte daad of om u blij te maken over een goede daad. Want zo dikwijls gij jegens uw naaste hetzelfde in gedachten hebt als gij van hem verlangt, bewandelt gij de weg der rechtvaardigheid. Maar zo dikwijls als gij uw naaste anders hebt behandeld dan gij zelf zoudt willen, hebt gij de weg der gerechtigheid verlaten. Hier ligt al de hardheid en strengheid van de goddelijke wet.... God zegt: "Wat gij wilt dat de mensen u doen, doet dat ook met hen." Hij wil liefde onder ons binden door goed te doen aan elkaar. De liefde moet alle mensen verenigen, opdat de gerechtigheid en zijn goddelijk gebod allen gelijkelijk ten goede komen, doordat de een aan de ander verleent wat hij voor zichzelf ook van allen eist. Bovendien belooft hij ons, in zijn wonderbare liefde tot God, een beloning als wij elkaar liefhebben, d.w.z. als wij elkaar gunnen wat wij van elkaar nodig hebben...